

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ШТУЧНИХ ДУБОВИХ НАСАДЖЕНЬ ПІВНІЧНОГО ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ

Дзюба А.О. гр. 205-22м-03
Науковий керівник – **О.М. Тупчій**
Державний біотехнологічний університет

Ведення лісового господарства в Україні спрямоване на вирощування біологічно стійких, високопродуктивних і довговічних насаджень різного цільового призначення. Це досягається, зокрема, шляхом створення штучних насаджень.

В Україні один із з найбільших ареалів дуба звичайного (*Quercus robur* L.) в Європі, а площа дубових лісів перевищує 1.7 млн га. В лісах України дуб звичайний росте в усіх природних зонах, за винятком південних степових районів, проте оптимальні умови для його росту відмічено в лісостеповій зоні. Тому саме в Лісостепу зосереджена найбільша частка площі дубових деревостанів (близько 50 %) [1, 3, 4].

Інтенсивне ведення господарства в дубових лісах та розвиток лісокультурної справи для їх відновлення спричинило значне зростання частки штучних дубових засаджень, адже їх відтворення відбувається здебільшого шляхом створення лісових культур. Так, у Лівобережному Лісостепу частка штучних насаджень дуба становить 105 тис. га, або 35 % загальної площі дубняків. Частка насаджень дуба штучного насінневого походження в лісостеповій частині Сумської області сягає 45%, а їхній середній вік становить близько 60 років, тоді як у насаджень вегетативного походження він становить 90 років, а природного насінневого – майже 100 років [2]. Вивчення стану та особливостей формування штучних дубняків в цих природних умовах набуває великого значення.

Об'єкт дослідження – штучні насадження дуба звичайного північного Лівобережного Лісостепу.

Предмет дослідження – ріст і стан штучних насаджень дуба звичайного.

Мета дослідження – оцінка стану та дослідження особливостей росту та розвитку штучних лісостанів дуба звичайного філії «Шосткинське ЛГ» (Сумська область).

У 2022 році в рамках реформування лісової галузі відбулося об'єднання двох державних підприємств – Глухівського та Шосткинського лісгоспів (нині – філія «Шосткинське ЛГ» ДП «Ліси України»). В лісовому фонді колишнього ДП «Глухівське ЛГ» формуються високобонітетні дубові насадження II і вище класів бонітету, частка площі яких становить 81 %. Загалом площа дубових лісів колишнього лісгоспу становить 6,8 тис. га, з яких 4,3 тис. га становлять ліси штучного походження.

Серед дубових насаджень штучного походження переважають деревостани I–II класів бонітету, площа яких становить близько 3 тис. га, або 69 %. Вони мають кращі показники росту порівняно з дубовими лісами природного походження де домінують деревостани II–III класи бонітету (2,2 тис. га або 84 %).

За віковою структурою серед штучних дубових деревостанів, що ростуть в умовах найбільш поширеного типу лісу регіону – свіжої кленово-липової діброви (D₂-клД), переважають середньовікові насадження частка площі яких становить 77 %. Площа молодняків складає 22 % та практично відсутні пристиглі, стиглі та перестиглі деревостани. Такий розподіл площ дубових деревостанів за групами віку свідчить про те, що лісокультурна діяльність в дібровах підприємства розпочалася 80–100 років тому. Нині в дубових лісах проводиться інтенсивна лісогосподарська діяльність, орієнтована переважно на штучне лісовідновлення дібров.

Продуктивність штучних дібров стрімко збільшується до VII класу віку, а після досягнення 70 років накопичення запасів деревини на одиниці площі дубових насаджень поступово сповільнюється. Середній запас штучних дубових деревостанів в умовах свіжої кленово-липової діброви становить 212 м³·га⁻¹. Максимальний запас на одиниці площі відмічений у X-му класі віку – майже 300 м³·га⁻¹. Площа деревостанів старше X класу віку становить менше 100 га (рис. 1).

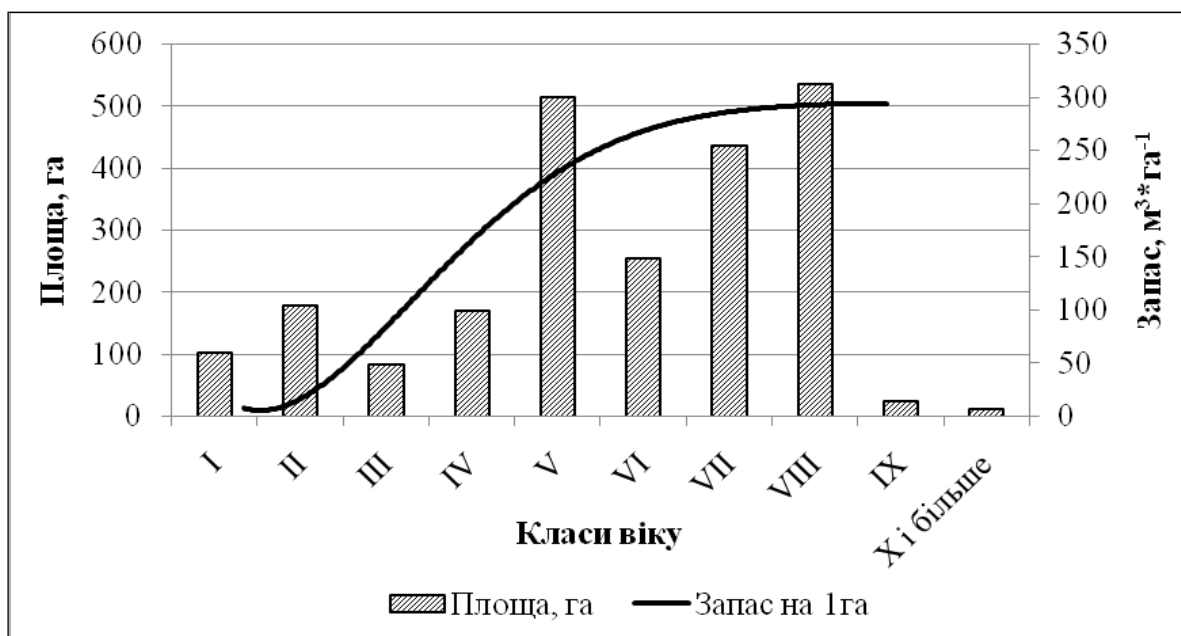

Рисунок 1 – Розподіл площ дубових деревостанів штучного походження за класами віку

Середня зміна запасу дубових насаджень в умовах свіжого груду становить 3,9 м³·га⁻¹. Максимальна зміна запасу спостерігається в насадженнях V класу віку (4,8 м³·га⁻¹), після 50 років приріст деревини

поступово знижується та в 100 років становить $3,0 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$. Показник використання лісорослинного потенціалу дубовими лісами становить 75 %.

При створенні лісових культур на зрубах, до 2010 року переважно використовували схему садіння $3 \times 0,7 \text{ м}$; на 1 га площі чистими рядами висаджували 4,75 тис. шт. сіянців дуба. Нині при створенні культур дуба використовують різні схеми розміщення садивних місць: $3 \times 0,5 \text{ м}$, $4 \times 0,5 \text{ м}$, $6 \times 0,5 \text{ м}$ (6,67, 5,0 та $3,33 \text{ тис. шт.} \cdot \text{га}^{-1}$ відповідно). Вибір схеми садіння залежить від кількості природного поновлення головної та супутніх порід. На рівнинних елементах рельєфу доцільно застосовувати схему посадки $6 \times 0,5 \text{ м}$, за якої можливе проведення механізованих доглядів із застосуванням роторного рубщика коридорного РКР-1,5.

У культурах віком до 10 років частка участі дуба в складі насадження становить 50–100 %, а в деревостанах II класу віку вона вже становить 50 % і менше. Це пов'язано з тим, що дубові ліси філії ростуть на північній межі ареалу дуба звичайного. В регіоні часто проявляються екстремальні умови, зокрема пізні весняні та ранні осінні заморозки, що спричиняють пошкодження та пригнічення росту молодого дуба.

Поряд із цим природо-кліматичні умови є сприятливими для росту супутніх порід, зокрема для клена гостролистого, липи та осики, які в молодому віці є досить продуктивними та конкурують з дубом. Своєчасне та якісне проведення рубок догляду, особливо освітлень і прочищень, сприяє підвищенню біологічної стійкості та продуктивності дубових насаджень. Оскільки морозобійні тріщини та ураження поперечним раком відбувається внаслідок різкого освітлення дерев дуба, то рубки догляду, особливо освітлення та прочищення, слід проводити слабкої інтенсивності та з частішою періодичністю.

Список літератури

1. Ткач В. П., Румянцев М. Г. Стан і продуктивність штучних дубових насаджень Лівобережного Лісостепу України. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2022. Вип. 141. С. 45–51.

2. Чигринець В. П., Ігнатенко В. А., Тарнопільський П. Б. Лісотипологічна структура та продуктивність різних за походженням лісостанів дуба звичайного на Сумщині. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2015. Вип. 126. С. 122–131.

3. Krynytskyi H. T., Chernyavskiy M. V., Krynytska O. H., Deineka A. M., Kolisnyk B. I., Tselen Ya. P. Close-to-nature forestry as the basis for sustainable forest management in Ukraine. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27(8). С. 26–31.

4. Tkach V., Rumiantsev M., Kobets O., Luk'yanets V., Musienko S. Ukrainian plain oak forests and their natural regeneration. *Forestry Studies*. 2019. Vol. 71. P. 17–29.